

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

**РОЛЬ ТА МІСЦЕ ОВС У РОЗБУДОВІ
ДЕМОКРАТИЧНОЇ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ**

Матеріали V

Міжнародної науково-практичної конференції

Частина 2

(26 квітня 2013 р.)

Одеса
ОДУВС
2013

УДК 351.74
ББК 67.401.133
Р68

Статті друкуються в авторському варіанті.
Оргкомітет дозволив собі лише скорочення
статей, які суттєво перевищували пропоновані обсяги.

Роль та місце ОВС у розбудові демократичної правової
Р68 держави : матеріали V міжнар. наук.-практ. конф., ч. 2,
26 вітня 2013 р. — Одеса : ОДУВС, 2013. — 168 с.

До збірника ввійшли матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції «Роль та місце органів внутрішніх справ у розбудові демократичної правової держави» за такими напрямками: актуальні проблеми правового та соціально- економічного розвитку держави, актуальні проблеми адміністративного права, процесу та адміністративної діяльності ОВС; актуальні проблеми досудового слідства та оперативно-розшукової діяльності; актуальні проблеми професійної підготовки працівників ОВС.

УДК 351.74
ББК 67.401.133

ПСИХОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПОТЕРПІЛОГО ВІД НАСИЛЬНИЦЬКИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

В даний час в юридичній та психологічній літературі приділяється велика увага різним аспектам, у том числі, і психологічним. Однак, юридична психологія повинна забезпечувати психологічними знаннями всю систему юриспруденції, що є дуже великим і складним завданням. Тому питання пов'язані з вивченням психологічних особливостей учасників кримінального провадження є актуальними і такими, що потребують постійного вдосконалення.

Поняття «потерпілий» визначено в Кримінальному Процесуальному Кодексі України (далі КПК). Відповідно ст. 55 «...потерпілим у кримінальному провадженні може бути фізична або юридична особа. Права і обов'язки потерпілого виникають в особи з моменту подання заяви про вчинення щодо неї кримінального правопорушення». [2]

Потерпілі від насильницьких правопорушень характеризуються різноманітними рівнями освіти, сферами діяльності, способом життя, соціальним статусом, психологічними особливостями. Немає жодної людини, застрахованої від учинення щодо неї таких злочинів.

Так, Кричун Ю.А.[3] пропонує наступну типологію потерпілих:

1. Тип «необережних» потерпілих. Це категорія потерпілих, які, маючи при собі гроші, коштовні речі та інше, пересуваються в темний час доби, іноді малолюдними, поганоосвітленими вулицями, не замикають двері у квартирі, відкривають їх, не запитавши, хто і навіщо прийшов, підвозять випадкових, незнайомих людей і т. п.

2. Тип «легковажних» потерпілих. Вільний час проводять у барах, ресторанах, на дискотеках, легко вступають у контакти з незнайомими людьми, розпивають спиртні напої, вживають наркотичні засоби, хизуються своїми речами й доходами, ведуть аморальний спосіб життя, дають майнову характеристику місцям роботи, керівникам, колегам, з якими співробітничать. Такі особи або самі стають жертвами насильницьких правопорушень, або, неусвідомлюючи можливих наслідків, надають інформацію про осіб, які внаслідок цього стають жертвами кримінальних правопорушень. Серед таких потерпілих бувають особи не тільки молодого віку, а й похилого.

3. Тип «довірливих» потерпілих. Такі особи часто стають жертвами різних корисливих правопорушень – крадіжок, шахрайства, а також насильницьких правопорушень. Не рідко злочинець використовує ті обставини що жертва самотня, потребує підтримки, шукає дружніх відносин чи навіть закохана в нього й ін. Такі особи не запитуючи посвідчень чи інших документів, випускають злочинців, які називалися рпацивниками міліції, різних комунальних чи наглядових служб, знайомими відсутніх у цей момент членів родини, у своє житло.

4. Тип «обережних» потерпілих. Як правило, це особи заможні, які часто мають при собі чи у своєму будинку значні суми грошей, цінне майно, або особи, які за своїми службовими функціями охороняють або перевозять кошти. Вони усвідомлюють віктимність свого становища, своєї роботи, а тому в силу службових розпоряджень, інструкцій чи життєвої обережності вживають заходи з охорони довіреного майна або майна, власниками якого є вони чи їх родичі, близькі. Такі особи мають при собі за місцем роботи чи проживання вогнепальну, газову й іншу зброю (як у законному, так і незаконному порядку), обладнують такі місця охоронними системами, наймають охоронців та інше. Вони намагаються не вступати в близький контакт з випадковими, мало знайомими, неперевіреними людьми, психологічно готові дати відсіч нападникам.[3 с.233-236]

Поведінка таких потерпілих у момент кримінального правопорушення характеризується по-різному. Так приблизно 39% потерпілих намагалися активно захищатися, чинили опір тим, хто нападав, а саме жертв вбивства і тяжких тілесних ушкоджень, 70% жертв зґвалтування і 35% жертв хуліганства. Ці дії, насамперед, свідчать про те, що цим особам характерна сміливість та рішучість дій.[9.с.199-200]

Такі різновиди поведінки потерпілих можна пояснити тим, що напади здебільшого відбуваються раптово, зненацька для жертви, нерідко чисельність тих, хто нападають, перевищує кількість потерпілих, правопорушники супроводжують напад насильництвом чи реальною погрозою його застосування, нерідко використовують вогнепальну і холодну зброю, а також інші засоби. У результаті потерпілий часто розгублюється, ним опановує страх за своє життя, він не знаходить засобів і можливостей для протидії суб'єкту правопорушення. Віддаючи правопорушнику матеріальні цінності, потерпілий намагається зберегти більші цінності життя і здоров'я, хоча в такому випадку останні залишаються в руках правопорушника і важко передбачити, як він поведеться стосовно жертви після заволодіння майном останньої.

Лише незначна частина потерпілих звертається до міліції через добу і більше. Причини затримки з подачею заяв вони пояснюють страхом перед погрозами правопорушників, моральною пригніченістю і нерішучістю, думками про те, що правопорушника все одно не знайдуть, а ходити на допити і брати участь у слідчих діях – тільки марна трата часу. Такі потерпілі приходять подавати заяву після того, як переборюють почуття страху, непевності, погоджуються з доводами рідних і близьких про необхідність і доцільність такого кроку для можливого затримання правопорушника. Нарешті, існує і така категорія потерпілих, які взагалі не звертаються із заявами до правоохоронних органів. Що веде до латентності насильницьких правопорушень.

Але не в усіх випадках в суб'єктів кримінальних правопорушень є прямий умисел насильницьких дій, так як останнім часом важливе місце в криміналістичних дослідженнях приділяється ролі жертви у генезі самого злочину, її міжособистісних зв'язків і відносин з злочинцем. Як показує практика, здебільшого жертва в момент убивства знаходилася в нетверезому стані, а більше половини з них вживали спиртні напої разом з вбивцями і безпосередньо перед вчиненням кримінального правопорушення.[3]

За даними А.Л. Репецької, більшість жертв на момент вчинення злочину були безробітними чи без постійного джерела доходів (56%), інша частина – це представники робочих спеціальностей (23%) [9.с.190] Такі особливості особистості та поведінки потерпілих, безумовно, могли сприяти збільшенню ризику вчинення відносно них тяжких протиправних дій.

Існує взаємозв'язок і взаємозумовленість негативної поведінки потерпілого до даного виду правопорушення і динаміки психологічного механізму розвитку цієї особистості. Цю залежність певною мірою можна простежити на прикладі прояву деяких встановлених дослідженнями морально-психологічних рис у частини потерпілих від убивств, заподіяння тілесних ушкоджень та зґвалтувань, здійснення яких достатньо чітко провокувало конкретна поведінка потерпілих. Домінуючими по стійкості і значимості в структурі морально-психічного вигляду потерпілих були такі якості, як агресивність, деспотизм у відношенні близьких, неуживчивість, схильність до вживання алкоголю, статева розбещеність, нерозбірливість у виборі знайомих, зокрема, внаслідок схильності до веселого проведення часу при невинуватих обставинах довірливості. Але незважаючи на причини скоєння кримінального правопорушення внаслідок провокаційних дій потерпілого суб'єкт насильницьких дій не звільняється від відповідальності, а потерпілий наділений правами, що забезпечують йому можливість домогтися задоволення своїх законних інтересів.[3]

Отже, на нашу думку, потерпілим у кримінальному провадженні може бути фізична або юридична особа, яка має свої психологічні особливості. І чи стане людина жертвою насильницьких злочинів, в першу чергу, залежить від неї самої.

Література:

1. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії ВРУ 28 червня 1996 року // Відомості ВРУ. – 1996. - № 30. – ст. 141.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Кримінального процесуального кодексу України» станом на 25 травня 2012 року: (Відповідає офіц. текстові) – К.: Алерта, 2012. Ст.. 198-202.
3. Кричун Ю.А. Аналіз кримінологічної характеристики потерпілого від корисливо-насильницького злочину // Південноукраїнський правничий часопис. – 2009. - №4.- С. 233 – 236
4. Гумін О.М. Кримінально-насильницька поведінка проти особи: монографія / О.М.Гумін. – Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2009. - 360 с.

Любчик В.Б. ІНФОРМАЦІЙНА СКЛАДОВА ЗАПОБІГАННЯ ТА РОЗСЛІДУВАННЯ КОРИСЛИВО- НАСИЛЬНИЦЬКИХ ЗЛОЧИНІВ.....	85
Макота А. ДЕЯКІ АСПЕКТИ ВСТАНОВЛЕННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА КАРТЕЛЬНІ ЗМОВИ.....	86
Марговицька О.В. ПРОЦЕСУАЛЬНІ АСПЕКТИ ПРИЗНАЧЕННЯ АДВОКАТА ЗГІДНО ПОЛОЖЕНЬ ЧИННОГО КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ.....	87
Марценішін Д.М. ОСНОВНІ ЗАХОДИ З ПРОФІЛАКТИКИ ПРОФЕСІЙНОЇ ДЕФОРМАЦІЇ ПРАЦІВНИКІВ ОВС.....	89
Матросова Я.О. ЩОДО ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИКИ ЄС У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ПРОДУК- ЦІЇ.....	90
Мегец Д.М. ПСИХОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПОТЕРПІЛОГО ВІД НАСИЛЬНИЦЬКИХ ПРАВОПО- РУШЕНЬ.....	92
Мінакова М.В. СУДОВА СИСТЕМА УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ.....	93
Московченко Д.О. СМЕРТНА КАРА “ЗА” І “ПРОТИ”.....	95
Московченко Д.О. СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВА ПОТРЕБА ДОВІЧНОГО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ В УКРАЇНІ.....	96
Мошак О.В. ЗАКОНОДАВЧЕ РЕГУЛЮВАННЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО РЕФЕРЕНДУМУ В УКРАЇНІ: ДО ПИТАННЯ ВІДПОВІДНОСТІ ПРИНЦИПАМ РАДИ ЄВРОПИ.....	98
Мошану Г. ОСНОВНІ НАПРЯМКИ УДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОВС ЩОДО ПОПЕРЕДЖЕННЯ НАСИЛЬСТВА В СІМ’І.....	99
Овакімян М. РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВ ГРОМАДЯН В АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРАВОВІДНОСИНАХ.....	100
Овакімян М. РЕФОРМУВАННЯ МЛЦЦІ ЯК ФАКТОР ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАКОННОСТІ ТА ПРАВОПОРЯДКУ В УКРАЇНІ.....	102
Онч О. ОБ’ЄКТИ ПРИВАТИЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОГО МАЙНА В УКРАЇНІ.....	103
Осадча К.С. СУТНІСТЬ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ.....	104
Панімаш Е.Г. СИСТЕМА ВІДОМЧОЇ ОСВІТИ, ЇЇ СТАНОВЛЕННЯ ТА ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ.....	106
Панькевич О.О. ТИПОЛОГІЯ КОНФЛІКТІВ.....	107
Пахомов І СТРАТЕГІЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ ЯК СКЛАДОВА ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІ- ТИКИ У СФЕРІ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	108
Петросян Г.А. ОСОБЛИВОСТІ ДЕПОЗИТНИХ ОПЕРАЦІЙ.....	110
Примачук Я. ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ ГЕНДЕРНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ.....	111
Проданчук І.В. ДЕРЖАВНИЙ КОНТРОЛЬ ЗА НОТАРІАЛЬНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ В УКРАЇНІ.....	112
Рикін П.О. ГАБІТОЛОГІЯ: ОЗНАКИ ЗОВНІШНОСТІ ЛЮДИНИ У СУЧАСНІЙ КРИМІНАЛІСТИЦІ.....	113